

**СТАНИСЛАВ ЛЕМ
ДА СПАСИМ КОСМОСА
ОТВОРЕНО ПИСМО НА ИЙОН
ТИХИ**

Част 8 от „Из спомените на Ийон Тихи“

Превод от полски: [Неизвестен], 1966

chitanka.info

След по-продължителен престой на Земята аз се отправих на път, за да посетя любимите си места от моите стари пътешествия — сферичните групи на Персей, съзвездието Телец и големия звезден облак в центъра на Галактиката. Навсякъде намерих промени, за които ми е тежко да пиша, защото не са на добро. Сега много се говори за популяризация на космическия туризъм. Без съмнение, туризмът е нещо прекрасно, но всичко трябва да си има мярка.

Неразбориите започват още от първите стъпки. Поясът от астероиди, кръжащ между Земята и Марс, е в плачевно състояние. Тези монументални скални отломъци, някога потопени във вековен мрак, са осветени с електричество, а на всичко отгоре всеки склон е покрит гъсто с грижливо издълбани инициали и монограми.

Особено привлекателният за флиртуващите двойки Ерос се тресе от ударите, с които разни доморасли краснописци изчукват по неговата кора паметни надписи. Неколцина съобразителни хитреци дават под наем на самото място чукове, длета, а и дори компресорни бургии и човек не може да намери девствена скала дори в най-затънтените някога места. Навсякъде те стряскат надписи от рода на:

„Безкрайно с тебе бях честит на този метеорит.“

„Туй астероидна скала е, под нея любовта ни трая.“

Заедно с прободените от стрели сърца те придават на всичко това пълна безвкусица. На Церера, която, не знам защо, са си харесали многобройни семейства, цъфти истинска фотографска напаст. Там върлуват много фотографи. Те не стига, че дават под наем скафандри за позиране, но и покриват планинските склонове със специална емулсия и за неголямо възнаграждение увековечават на тях цели групи екскурзианти, а изработените по такъв начин огромни снимки покриват за трайност с глазура. Цели семейства — баща, майка, баба и дядо плюс децата — в съответни лози се усмихват от скалистите склонове. Това, както четох в някакъв проспект, трябвало да създава „семейна атмосфера“. Що се отнася до Юнона, то тази някога толкова хубава планетка чисто и просто я няма: всеки, на когото му скимне, кърти от нея камъни и ги хвърля в безвъздушното пространство. Не са пощадени нито железоникеловите метеорити, които са отишли за украса на пръстени и копчета за ръкавели, нито кометите. Малко от тях се явяват сега с цялата си опашка.

Смятах, че ще избягам от навалищата космобуси и тези семейни портрети по скалите заедно с графоманските стихове, когато изляза извън слънчевата система, но къде ти! Проф. Бърки от обсерваторията ми се оплакваше неотдавна, че блясъкът на двете звезди на Центавърта отслабвал. Как няма да отслабва, щом като цялата околност е пълна с боклук?! Около тежката планета на Сириус, която е атракцията на цялата система, се е образувал пръстен, напомнящ пръстена на Сатурн, само че създаден от бирени и лимонадени бутилки. Космонавтът, който лети по този път, трябва да заобикаля не само облаците метеорити, но и консервените кутии, черупките от яйца и старите вестници. Там има места, където от тях не се виждат звездите. Астрофизиците от години си блъскат главите върху причините, предизвикващи значителна разлика между количеството космически прах в различните галактики. Мисля, че отговорът е доста прост — колкото по-висока е цивилизацията в галактиката, толкова повече смет има там, а оттук идват целият този прах и отпадъци.

Проблемата засяга не толкова астрофизиците, колкото метачите. Както се вижда, и в другите мъглявини не са съумели да се справят с нея, но в действителност това е слабо утешение. Развлечение, заслужаващо порицание, е плюенето в безвъздушното пространство, защото слюнката — както всяка течност въобще, замръзва при ниската температура и сблъскването с нея лесно може да доведе до катастрофа. Неудобно е дори да се говори за това, но някои лица, трудно понасящи пътуването, изглежда смятат космоса за един вид плювалник, сякаш не знаят, че следите на тяхното страдание след това обикалят милиони години по орбити и будят у туристите неприятни асоциации. Особен проблем представлява алкохолизмът.

След Сириус започнах да броя огромните плакати, окачени в пространството, които рекламираха марсианска джиброва, галактовлияка, екстра лунна ракия или препечена спътница, но скоро престанах, понеже обърках сметката. Както ми казваха пилотите някои космодруми били принудени да минат от алкохолно гориво към азотна киселина, защото им се случвало при нужда да нямат с какво да стартират. Патрулната служба повтаря, че в пространството е мъчно да се разпознае пияният отдалеч: всички обясняват неустойчивите си крачки и движения с липсата на гравитация. Но това не променя факта, че практиката на някои обслужващи станции плаче за разследване.

Самият аз веднъж помолих да ми напълнят резервните бутилки с кислород, а след като се отдалечих на около парсек, чух странно бълбукане и се убедих, че са ми наляли чист винен коняк. Когато се върнах, управителят на станцията настояваше, че докато съм говорил с него, бил съм му намигал. Може и да съм мигал, защото страдам от възпаление на очите, но няма това е оправдание.

Нетърпим е хаосът, който цари на главните летателни линии.

Огромният брой катастрофи не буди учудване, след като толкова лица системно нарушават правилата, ограничаващи скоростта. Това се върши главно от жените, защото като пътуват бързо, те забавят протичането на времето и по-малко стареят.

Когато на Палиндрония поисках книгата за оплаквания, ми беше съобщено, че предишния ден я разбил метеор. Лошо е и положението с доставянето на кислород. На разстояние в светлинни години пред Белурия никъде вече със свещ не можете го намери и в резултат хората, пристигнали там с туристически цели, са принудени да се затворят в хладилници и да чакат в състояние на обръщаема смърт, докато пристигне поредният транспорт въздух, понеже ако живееха, не биха имали какво да дишат. Когато долетях там, на космодрума нямаше жива душа, всички зимуваха в хладилниците, но в бюфета видях пълен комплект напитки — от ананаси в коняк до пилзенска бира.

Хигиенните условия, особено на планетите, принадлежащи към Големия резерват, зоват за отмъщение до небето. В „Гласа на Мерситурия“, четох статия, авторът на която се домогва до избиването до крак на такива забележителни животни, каквито са дебнещите гълтачи. Тези хищници притежават на горната си устна ред светещи брадавички, които се нареждат в различни форми. Действително, през последните години все по-често се явява такъв вид, у когото брадавички те се нареждат във вид на две нули. Тези гълтачи избират обикновено места, близки до къмпингите, където нощем в тъмното причакват с широко отворена паст хора, търсеци усамотено място. Нима авторът на статията не разбира, че животните са съвсем невинни и вместо тях трябва да бъдат обвинявани факторите, отговорни за липсата на подходящия санитарен инвентар.

На същата Мерситурия липсата на комунални удобства е предизвикала цял ред мутации у насекомите.

На местата, прочути с красивата си гледка, често може да се видят удобни плетени кресла, които сякаш приканват изморения пешеходец. Ако той необмислено се отпусне между примамващите облегалки, те се нахвърлят върху него, а мнимият мебел се превръща в хиляди шарени мравки (мравка столянка щипотзад, *multipodium pseudostellatum Tryloppli*), които нареждайки се съответно една върху друга, имитират преплетени върбови пръчки. Достигнаха до мен слухове, че други определени видове членестоноги — ресничка бавнолазка, мокротрий препостен и вочибод нахалник — имитирали будки със сода, хамаци, дори и душеве с кранове и пешкири, но за истинността на тези твърдения не мога да гарантирам, понеже нищо подобно не съм виждал, а авторитетите по мимикрология мълчат по този въпрос. Космосът не е детска градина, нито пък биологичната еволюция — идилия. Трябва да се издават брошури, подобни на тия, които видях на Дердимония, в които се предупреждават ботаниците, любители на покриция чудноватка (*pliximiglaquia bombardans*). Тя цъфти с приказни цветове, но човек трябва с всички сили да се противопоставя на желанието да ги откъсне, понеже покрицията живее в тясна симбиоза с премазвачката камънула, дърво, което ражда плодове с размерите на тиква, но рогати. Стига да се откъсне едно цветче, за да се изсипе върху главата на непредпазливия колекционер град от твърди като камъни снаряди. Нито покрицията, нито камънулата правят нещо лошо на умъртвения. Те се задоволяват с естествените последици от неговата смърт, защото тя повишава плодородието на почвата около тях. Чудеса на мимикрията всъщност се срещат на всички планети от Резервата. Така например, саваните на Белурия са изпъстрени от разнобагрени цветя, сред които изпъква с чудната си красота и аромат яркочервената роза *rosa mendatrix Tichiana*, както искаше да я нарече проф. Пингъл, когато аз пръв я описах. Мнимото цвете е всъщност израстък на опашката на цветовъдицата — белурийски хищник. Изгладнялата цветовъдица се крие в гъсталака, развивайки далеч напред безкрайно дългата си опашка така, че само цветето да стърчи над тревата. Без да подозира нещо, туристът се приближава, за да го помирише, а тогава чудовището скача върху него откъм гърба му. То има бивни, дълги приблизително колкото слонските. Ето как твърде чудно се потвърждава, космическият вариант на поговорката, че няма рози без

бодли. Макар че фактически се отклонявам малко от темата, не мога да се противопоставя на желанието да припомня за друго белурийско чудо, каквото е далечната родственица на картофа — печалка разумна (*gentiana sapiens suicidalis* Pruck). Нейните грудки са сладки и извънредно вкусни, а името ѝ произлиза от известни нейни духовни качества. Поради мутации печалката образува понякога вместо обикновени нишестени грудки малки мозъчета. Тази нейна разновидност, печалка безумна, (*gentiana mentecapta*), пропорционално на растежа си започва да чувствава неспокойствие; разкопава се, отива в гората и се предава на самотни размишления. Обикновено стига до извода, че няма смисъл да се живее и се самоубива, след като е разбрала тъгата на съществуването. За човека печалката е безвредна, противно на друго белурийско растение — вбесеята. Благодарение на природната адаптация това растение се е приспособило към условията на средата, създавана от непоносимите деца. Такива деца непрекъснато бягат, блъскат и ритат каквото им падне и с особено желание чупят яйцата на остробода влачигъз; вбесеята образува плодове, които съвършено приличат на тези яйца. Детето, смятайки, че има пред себе си яйце, дава воля на своята страст за унищожение, рита го и го счупва; благодарение на това затворените в псевдояйцето спори се измъкват на свобода и проникват в организма му. Заразеното дете се развива във външно нормален индивид, но след известно време стига до неизлечима малигнизация: играе на карти, пиянството и развратът са следващите етапи, след което настъпва или смъртен изход на болестта или голяма кариера. Чувал съм неведнъж мнението, че вбесеята трябва да бъде унищожена. На говорещите така не им е идвало на ум, че по-скоро трябва да се възпитават децата да не ритат всяко нещо на чуждите планети.

По природа съм оптимист и се старая според силите си да запазя добро мнение за човека, но в действителност това не винаги е лесно. На Протостенезия живее малко птиче, което съответствува на земния папагал, но не говори, а пише. Най-често, обаче, пише по оградите неприлични думи, на които го учат земните туристи. Някои от тях умишлено довеждат това птиче до вбесяване, като му показват правописните грешки. Тогава то започва да яде от яд всичко, което види. Тикат му под човката амбра, стафиди, черен пипер и дълговряк, вид зеле, което издава при изгрев-слънце продължителен вик (това е

зеле за готвене, което понякога се употребява вместо будилник). Когато птичето умре от преяждане, опичат го на шиш. То се нарича драскач-дразнач (*graphomanus spasmaticus* на Essenbach). Този вид е заплашен понастоящем от изстребване, понеже всеки турист, пристигащ на Протостенезия, си точи зъбите за специалитета, какъвто са печените при висока температура драскачи. И така, известни лица смятат, че ако ние ядем създанията от други планети, всичко е наред. Ако пък става точно обратното, вдигат шум, викат за помощ, изискват наказателни експедиции и т.н. А при това всякакви обвинения на космическата флора или фауна в коварство и измамничество са антропоморфизираща безсмислица.

Ако заблуждачът-очимама, който по външност напомня изгнил пътен знак, застава в съответна поза на задните си крака и имитира пътепоказател на планинската пътека, отклонява от правия път минувачите, а когато те паднат в пропастта, слиза долу, за да се подкрепи; ако, повтарям, той прави така, то е само защото службата по реда не се грижи за пътните знаци в Резервата. Боята им се олющва, от това те гният и заприличват на това животно. Всяко друго на негово място би направило същото. Прочутите фатаморгани на Стредогенция дължат съществуването си на ниските човешки склонности. По-рано на тази планета растяха студняци, а почти не растяха топляци. Понастоящем последните са се размножили нечувано. Над техните гъсталаци въздухът, изкусно нагриван, трепти и причинява миражи на барове, които са довели до гибел не един пришелец от Земята. Казват, че за всичко са виновни топляците. Но защо фатаморганиите, създавани от тях, не имитират училища, книжарници или клубове за самообразование? Защо се показват винаги места за продажба на спиртни напитки? Без съмнение, понеже мутациите са ненасочени, отначало топляците са създавали всевъзможни миражи, но тия от тях, които показвали на минувачите клубове, библиотеки или кръжоци за самообразование, са измирали от глад, живо се задържало само барното видоизменение (*thermomendax spirituosus halucinogenes*) от рода на *Anthropofagi*-те.

Наистина великолепно явление, каквото е изумителната способност за приспособяване, даваща възможност на топляците да изхвърлят ритмично топъл въздух, в който се създава миражът, представлява подчертано обвинение на нашите пороци. Сам човек е

предизвикал селекцията на барното видоизменение, самата негова достойна за съжаление природа. Възмути ме писмото до редакцията, поместено в „Стредогенско ехо“. Читател на този вестник изисква изкореняването както на топляците, така и на възхитителните тихолеи, тези прекрасни дървета, които са най-голямата украса на всеки парк. Когато се пробие кората им, изпод нея пръска отровен ослепяващ сок. Тихолеят е последното стредогенско дърво, което не е издълбано от горе до долу с надписи и монограми и нима сега би трябвало да се откажем от него? Подобна съдба, изглежда, чака такива ценни екземпляри на фауната каквито са отмъстителник-безпътник, потопвач клокопец, разкъс притаен или вияч електричен, който, за да спаси себе си и потомството си от унищожавания нервите шум, донесен в горския пущинак от неизброимите радиоапарати на туристите, е създал благодарение на селекцията видоизменение, заглушаващо особено шумните предавания, а именно джазовата музика. Електрическите органи на вияча излъчват вълна във вид на суперхетеродин, следователно това необикновено творение на природата трябва да се сложи под охрана.

Що се касае до смрадливката-гнусливка, признавам, че вонята, която тя издава, няма равна на себе си. Д-р Хопкинс от Университета в Милуоки е изчислил, че особено енергични случаи са способни да създадат до 5000 смрада (единица за миризма) на секунда, но дори малките деца знаят, че смрадливката се държи по този начин само тогава, когато я фотографират.

Видът на насочен фотоапарат предизвиква рефлекс, наречен лещоподопашен, с който природата се старае да запази това невинно създание от натрапчивостта на зяпачите. Що се отнася до наблюдението, че смрадливката през последните години е увеличила своя обсег и произвежда до осем мегасмрада на хектар, трябва да стане ясно, че причина за това е масовата употреба на телеобектива.

Не бил искал да създавам впечатлението, че смятам всички космически животни и растения за неприкосновени. Сигурно убивалия преживка, тънгалак съкрушалник, тъпчистомах лакомец, задница отворница, трупавка или всичкояд илипас не заслужават никаква специална симпатия. Това се отнася и за всички разклонения от семейството на автаркийните, към които принадлежат *Gakleiteum Flagellans*, *Syphonophiles Pruritualis* както за крясковрясът и пазачката

задушиласка (*lingula stranquoloides* на Erdmenglerbeyer). Но ако добре размислим и се постараме да бъдем обективни: защо именно човекът може да къса цветя и да ги суши в хербарии, а растението, което къса и изяжда ушите, трябва веднага да бъде смятано за нещо притивоприродно? Ако ехонът безсрамник (*echolalium impudivum* Schwamps) се е размножил на Едоноксия извън всяка мярка, то и за това вината носят хората. Защото ехонът черпи жизнена енергия от звуците. По-рано за тази цел са му служили гръмотевиците, затова и сега още той с желание слуша отгласите на буря, но понастоящем се е настроил на туристите, всеки от които смята за свой дълг да го нагости с букет най-мръсни ругатни. Разказват, че ги забавлява видът на това творение, което направо пред очите им, под потока псувни, разцъфтява. Действително, то расте, но благодарение на асимилираната енергия на звуковата вибрация, а не благодарение на отвратителното съдържание на думите, които крещат ентузиазираните туристи.

До какво води всичко това взето заедно? Изчезнали са от повърхността на планетите такива видове, каквито са ръмжилай син и пробикож упорен. Умират хиляди други. От облаците смет се увеличават слънчевите петна. Помня още времето, когато най-голяма награда за детето беше да му се обещае неделна разходка до Марс. А днес капризното хлапе няма да изяде закуската си, ако баща му не предизвика за него специална експлозия на свръхнова звезда. Като пропиляваме за такива прищевки космическа енергия, като замърсяваме метеорити и планети, като опустошаваме съкровищниците на Резервата, като оставяме на всяка стъпка след себе си в галактическите пространства черупки, огризки и хартия, ние рушим Вселената, превръщаме я в една огромна кофа за смет. Крайно време е да се осъзнаем и да пристъпим към изпълнение на задължителните правила. Убеден, че е гибелна всяка минута отлагане, аз бия тревога и призовавам за спасяване на Космоса!

Разказът е публикуван в списание „Наука и техника за младежта“, брой 1 от 1966 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.